

**Szakmai beszámoló a Magyar Természettudományi Múzeum pályázati részvételéről az
NKA Múzeumi Szakmai Kollégiuma által elbírált 2009. évi állományvédelmi
pályázatban**

A nyertes pályázat a tudományos és tudománytörténeti jelentőségű, muzeális értékű, veszélyeztetett könyvek restaurálását tűzte ki célul. Az állományvédelmi feladatok teljesülése mellett lehetőség nyílik arra, hogy javított állapotuknak köszönhetően a nagyközönség is megismerhesse a könyvek egyes reprezentatív részeit digitalizált formában. Ezért választottunk olyan műveket, amelyek természettudományos és tudománytörténeti ismereteket is közvetítenek, és mind a hazai, mind a külföldi tudományos eredményekbe és szellemiségbe betekintést nyújtanak, felfedve a késői XVIII. és a kora XIX. századi ember világát.

A pályázat útján restaurált könyveink:

BENKŐ Ferentz: Magyar Mineralógia az az a kövek s értzek tudománya. Melly a Természet Harmadik Országának gazdag és szükséges, öt Szakaszbeli Javainak rövid, és Rendelvaló Le-írását foglalja magában, mellyel, a Magyar Nyelven a Szép Tudományokat fel-segíteni igyekező Elmével, a Köz hasznora kíván Hazájának kedveskedni. Kolozsvár, 1786.

B 11145

Benkő művének célja kora tudományos ismereteinek magyar nyelvű bemutatása volt, szerkezete nem tér el az akkoriban megszokottól. Az ásványokat nem kémiai összetételük szerint, hanem inkább külső jegyeik – színük és formájuk – alapján mutatta be. Ezért találhatunk leírásai között „hajnalszín veres”, „fehérvadgalamszín”, de „tsepegőforma”, „tsillámpozó” ásványokat is. Az első magyar nyelvű ásványtani munkaként nem csak természettudományos, hanem tudomány- és nyelvtörténeti szempontból is nagy jelentőséggel bír.

DIÓSZEGI Sámuel – FAZEKAS Mihály: Magyar Fűvész Könyv. Melly a' két magyar hazábann találtatható növényeknek megesmerésére vezet, a' Linné alkotmánya szerént. Első rész. Egyhimesek–Sokhimesek. Második rész. Kétfőbbhimesek–Lopvanöszök. Debreczenbenn : Csáthy György, 1807. XVI, 608 p.

BC 169/d.

A Lúdas Matyi szerzője, Fazekas Mihály és sógora, Diószegi Sámuel által 1807-ben megjelentetett mű az első rendszeres növénytani munka, amelyet létrehozói nem egyszerűen rendszertani könyvnek, hanem tankönyvnek és nevezéktani alapvetésnek is szántak. Linné rendszerén alapuló, 3161 növényt tartalmazó művük nem lehetett hiánytalan, mivel a lelőhelyek ismertetésére nem fordítottak gondot, ám a botanikai szaknyelv megújításában a legfontosabb szerepet töltötte be a honi növénytani irodalom valamennyi műve között. Földi János 1790-es, Rövid kritika és rajzolat a Magyar Fűvésztudományról című munkájának inspirálására a növények elnevezésének szabályait megfogalmazták, és rengeteg olyan növénynévvel gazdagították a nyelvet, melyeket ma is használunk (csibehúr, csillagfürt, kosbor, gólyahír stb.). A szerzők fél évtized múlva könyvük praktikum részeként kiadták az Orvosi fűvész könyv című orvosbotanikai munkát.

GÜNTHER, Friedrich Christian: Sammlung von Nestern und Eyern verschiedener Vögel, aus den Cabineten ... Hofrath Schmidels und des Herrn Verfassers / Gestochen und herausgegeben durch Adam Ludwig Wirsing. Hinlänglich beschrieben und abgehandelt von D. Friedrich Christian Günther ...Nürnberg : Adam Ludwig Wirsings, 1772.xii, 133 p. 101 színezett táblával, 40 cm.

K 281

A szerző e munkájában 2 rész van egybekötve. A 100 (101) nagyszerű, kézzel színezett metszet

madárfészkeket és tojástokat ábrázolnak. A táblák talán a legjobb illusztrációk, amik valaha tojásokról készültek; a finoman kidolgozott részletek, a gazdag színek minden táblát csodálatosan valóságosnak ábrázolnak. A tojások mindig természetes környezetükben láthatóak, fákon, fészkekben. A könyv kiadója, Adam Ludwig Wirsing (1753-1797) kiadó, vésnök és műkereskedő volt Nürnbergben. Elsősorban a természettudományi munkák érdekelték. Az ő metszett táblái számosat díszítenek a legpazarabb német természetrajzi munkák közül, mint például Schaeffer *Fungorum*ját.

ESENBECK, Theodor Friedrich Ludwig Nees et al.: *Plantae officinales oder Sammlung officineller Pflanzen. Mit lithographirten Abbildungen von A. Henry und Beschreibungen von M.F. Weyhe, ... Dr. J.W. Wolter, ... und P.W. Funke, ... Fortgesetzt von Dr. Th.Fr.L. Nees v. Esenbeck. Düsseldorf : Arnz, [1821-] 1828-1833.*

Theodor Friedrich Ludwig Nees von Esenbeck (1787–1837) német botanikus. 1811-től 1816-ig gyógyszerészsegéd volt Bázelen, majd 1816-tól 1817-ig Hanauban; 1817-től lett a leideni botanikus kert felügyelője, 1819-től a Bonni Egyetem tanára. Tizenhét füzetben adta ki botanikai művét, mely 2 kötetben nyerte el végső formáját. Düsseldorfban, 432 kézzel színezett litográfiával megjelent könyvhöz fél évtized múlva egy supplementum-kötetet készítettek 120 illusztrációval.

REDOUTÉ, Pierre Joseph: *Les Liliacées. Tome I–4. Peintes par - -. [Decrites par Augustin Pyramus de Candolle.]* (Sc.: DeGouy, Langlois, Chapuis, Marie, Allais, Bessin, Lemercier, Tassaert (direx). et al.) Paris : Didot Impr., 1802–1808. 4 köt. 240 t. col. 53 cm.

Fol. 156

Pierre Joseph Redouté műve az illusztrált botanikai munkák közül minden bizonnyal az egyik legszebb. Redouté festődinasztia tagjaként apja festőiskolájában tanult, majd gazdag mecénásával, Charles Louis l'Héritier du Brutelle-lel Angliába utazott új növényábrázolási eljárások elsajátítására. Hazatérve alkotta meg életműve javát, az ún. Rousseau-botanikát, mely az író levelezését illusztrálta, és két összefoglaló ikonográfiáját a liliomfélékről, majd a rózsafélékről. A Liliaceae-monográfia a tudomány akkori állásának megfelelő teljességgel szolgált a növénycsoportról, többek között olyan nagy botanikusok segítségével, mint De Candolle. Redouté 250, egészoldalas, gyönyörűen színezett metszetekkel illusztrálta a művet, melyet a későbbiekben nyolckötetesre egészített ki.